

Mária misztériumai* és a Szent Szellem

(részlet Emil Bock: AZ EVANGÉLIUM, Elmélkedések az Újszövetségről c. könyvéből)

Pünkösöd ünnepén az asszonyi alakok ahhoz a pillanathoz vezetnek bennünket, amikor képesek leszünk Mária alakjának titkát fontos aspektusokkal gazdagítani, és így Lukács Evangéliumának sajátosságaihoz lényegesen közelebb kerülünk.

Értetlenség és absztrakció jellemzi a Szent Szellemről való modern elképzeléseket. Amikor azt mondják, hogy a Szent Szellem a Szentháromság harmadik arca, ekkor ez egyáltalán nem válasz, hanem csak újabb probléma. Az őskereszténység idején a Szent Szellemmel kapcsolatos kérdésről az ember tekintete előtt Mária alakja jelent meg. Az emberek érzékelték, hogy Máriát, akárcsak Krisztust, ugyanannyira kevésbé lehet az „egyszerű ember” fogalmával jellemezni, és Mária jelentősége egyáltalán nem korlátozódik csak arra a sorsra, hogy a hatalmas személyiség anyja legyen. Ahhoz hasonlóan, ahogy Jézus emberi alakjában Krisztust látták, úgy Mária emberi alakjában a Szent Szellemet. Ahhoz hasonlóan, hogy Krisztus egy isteni lény, aki Jézusban testesült meg, úgy a Szent Szellem is egy olyan hatalmas lény, aki azokban az időkben Máriában talált testre. A „Szent Szellemmel való beárnyékolás”²⁸² alatt nemcsak egy egyszeri eseményt értettek, amely a fogamzáskor következett be, amely úgymond helyettesítette a fizikai apát, és a megtermékenyülés okává vált: az ilyen elképzelések csak azokban az időkben keletkezhettek, amikor dogmákat dolgoztak ki, amikor az őskereszténység egyházi kereszténységgé merevedett. Nem, abban a korban az emberek érezték, hogy Mária állandó állapota a Szent Szellemmel való beárnyékoltság, hogy ennek hatása alatt a fogamzás valami más, mint a szokott emberi kapcsolatokban, s hogy ebből a beárnyékoltságból az a misztérium következik, melynek köszönhetően Mária nemcsak az asszonyok között foglal el különös helyet, hanem általában az emberek között is. A Madonna tisztelete azzal kapcsolatban alakult ki, hogy az emberek Máriát imádva a Szent Szellem felé fejezték ki tiszteletüket.

Számos ősi bizonyágtételben, szövegben, festményen, szobron stb., melyeken még érezhető az őskeresztény hatás, az Atya, Fiú és Szellem Háromsága helyett az Atya, Fiú és Anya Háromságát találjuk. Ahhoz hasonlóan, hogy a Háromság első Arca – az Egyetemes Apa, úgy a harmadik Arca – az Egyetemes Anya. És az Egyetemes Anya a Mária-Istenanyában testesült meg.

Mária és a Szent Szellem kapcsolata egyike azoknak a misztériumoknak, melyek a modern gondolkodás számára teljesen idegenek, habár ma végtelenül sokat beszélnek (sokkal többet, mint korábban) az örök-nőiről, Goethe Faustjának fináléjával kapcsolatban²⁸³. Ez az örök-női, a női lényiség szellemi ősképe nem valami absztrakció, hanem egy valódi lény. Nevezhetjük így: anyai Világ-lélek. A kora-keresztény, gnosztikus áramlatokra támaszkodva lehetne még így is nevezni: Szűz Szófia. Szófia azt jelenti, hogy bölcsesség. Az anyai Világlélekben a kozmikus bölcsesség kincsestára nyugszik. Erről a Szófiáról inkább a nők értő, szívbéli érzékelése alapján lehet képzetet kialakítani, mint a tudós fej ismereteinek elsöprő teljességéből. Az ember szíve közelebb áll Szófiához, az ős-bölcsességhez, mint a feje. Ami a tanítványok körével végbement a Szent Szellem kiadásával Pünkösöd napján, ugyanaz történt

* //A cím oroszul: „Таинства Марии и Святой Дух Таинства” Az orosz таинство szó szerint szentséget jelent, mely szó a тайный, тайна = titkos, titok szóból származik. Misztériumnak fordítom. ford.megj.

János tanítvány számára a Kereszt alatt, amikor Krisztus összekötötte őt Mária-Szófiával: „Asszony, íme a te fiad; íme a te anyád”. A kozmikus bölcsesség kezd beleáradni a megnyíló szívekbe.

„Szófiát” kettős misztérium övezi: a Világbölcesség megvilágosító misztériuma és a Világ-Anya életadó misztériuma. A Szent Szellemnek ez az oldala, amely már a német nyelvben is megnyilvánul²⁸⁴, korábban élő volt az emberi lelkekben, de később eltűnt. Az emberek állandóan érzékelték a Mária alakjából eredő gyógyító erőket, a gyógyító szellemet. Az emberek az emberiség egésze történelme folyamán állandóan érezték, hogy a nemes női lényből harmonizáló, gyógyító hatások áradnak az emberi lélekbe. Goethe is ilyennek akarta látni Iphigéniáját: „Alle menschlichen Gebrechen sühnet reine Menschlichkeit” (A tiszta emberség minden emberi tökéletlenséget megvált)²⁸⁵. A Lukács által festett Mária-kép gyógyította a pestist Rómában - ilyennek érezték az őskeresztények a Szent Szellem gyógyító összetevőjét.

Ahogy körbe tudtuk járni Lukács Evangéliumát, annak lelkét keresve, és észrevettük a női alakokat, most úgy olvassuk, hogy azokra a helyekre fordítunk figyelmet, amelyek a Szent Szellemről beszélnek. Az ilyen helyek bősége, ez az igazán gazdag, szorosan felfűzött kapcsolatokból álló aranylánc egyértelműen megkülönbözteti a többi evangéliumtól.

Gábiel angyal ezt mondja Zakariás papnak a János-gyermekekről: „Már anyja méhétől fogva betelik Szent Szellemmel” (Lk 1,15). Megjövendőli, hogy Keresztelő Jánost ugyanaz árnyékolja be, mint Máriát. „Amikor Mária megérkezett Erzsébethez, és Erzsébet meghallotta Mária köszöntését, a magzat repesett méhében, és Erzsébet betelt Szent Szellemmel (Lk 1,41). Erzsébet megtudja Mária titkát és az átöleli a méhében a magzatot, úgyhogy az, felébresztve a Szellem által, ujjongva megmozdul. Jánost már anyja méhében betölti a Szent Szellem, ahogyan előre megmondta apjának az angyal. Egy közös elem lengi körül az anyát és a méhében érlelődő termést.

A János-gyermek megjelenésével a szellemi elem fuvallatának hatóköre kibővül, és még Zakariás papot is bevonja: „Apja, Zakariás pedig beteljesedett Szent Szellemmel, és így profétált...” (1,67).

Amikor a gyermek Jézust a Templomba vitték, akkor „íme, volt Jeruzsálemben egy Simeon nevű igaz és istenfélő ember, aki várta Izráel Paraklétosz-Vígasztalóját (ez a Szent Szellem másik neve). És a Szent Szellem volt rajta. Ő azt a kijelentést nyerte a Szent Szellemtől, hogy addig nem hal meg, amíg meg nem látja az Úr Krisztusát. A Szellem indításából elment a templomba” (Lk 2,25-27). Simeon és Anna alakjában Jézus felé olyan áramlatok képviselői közelednek, akik a kereszténység előtti korban a Szent Szellem hordozói és hírnökei voltak.

Kétszer mondja az Evangélium (a körülmetélés után és a 12 éves Jézus jelenete után), hogy Jézus „szófiában” (bölcességben) növekedett. Jézus lelkét Mária fátyla veszi körül. Arra készül, ami később a Jordán-keresztelőnél fog megtörténni, amikor a Szent Szellem galamb alakjában száll le rá (Lk 3,22), azután hogy János így ad hírt róla: jön valaki, aki Szent Szellemmel és tűzzel fog keresztelni (Lk 3,16). „Jézus pedig Szent Szellemmel telve visszatért a Jordántól, és a Szellem a pusztába vezette őt” (Lk 4,1). A Szellem „erejében” (dynamei)²⁸⁶ ismét Galileában jelenik meg (Lk 4,14). Most már közvetlenül Jézusban éledt fel a korábban az anyját körülvevő alkotó erő, szárnyaival mintegy őt is beárnyékolva.

Ugyanezt a vonalat tovább is követhetjük Lukács Evangéliumában, gyakran fényt árasztva a fontosabb pillanatokra. A 11. fejezet azt ábrázolja, amikor Krisztus átadja a tanítványoknak a „Miatyánk” imát. A régi kéziratokban a második kérést nem úgy olvashatjuk, hogy „jöjjön el a te Országod”, hanem

így: „ereszkedjen ránk a te Szent Szellemed és tisztítson meg minket”. Itt a Szent Szellem és az Isten Országáa közötti kapcsolatot érintjük, amely oly fontos az egész Lukács-evangéliumban. „Isten országát” nem emocionálisan-erkölcsileg kell érteni, hanem a szavak pontos, szellemi jelentésében. Isten országa a világ szellemmel betöltött belső szférája, melynek Dicsősége egyre inkább át kell, hogy hassa az érzéki világ kemény burkát. Az Evangélium két alapfogalma találkozódik. A „Miatyánkat” követi az imádkozásról való tanítás, amely ezzel a mondattal fejeződik be: „Ha azért ti gonosz létekre tudtok a fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad mennyei Atyátok Szent Szellemet azoknak, akik imádságban hozzá fordulnak” (Lk 11,13). A valódi ima és valódi meditáció célja és gyümölcse a Szent Szellem. Az imádkozót Mária fátyla burkolja be, amely élet-meleget sugároz rá.

Ez az egész Evangéliumon áthaladó vonal az Apostolok Cselekedeteiben is folytatódik, ahol Krisztus, már mint Feltámadott, így prófétál: „János vízzel keresztelt, ti azonban nemsokára Szent Szellemmel fogtok megkereszteltetni...” (ApCsel 1,5). „A Szent Szellem erejét fogjátok kapni, ami lejön rátok (ApCsel 1,8). Az az út, amelyen Lukács Evangéliuma szándékozott bennünket vezetni, csak akkor, a Szent Szellem Pünkösdi kiáradásával éri el célját.

Fordította: Rákos Éva

282 Lk 1,35

283 A Faust utolsó két sora: „Das Ewig-Weibliche / Zieht uns hinan”. (Az örök Nőiség / Vonz bennünket az égis – Márton László fordítása, az Örök Asszonyi / vonz odafent - Jékely Zoltán/Kálnoky László fordítása).

284 Németül a szent: heilig, gyógyítani: heilen; gyógyulás: Heilung (az orosz fordító megjegyzése)

285 Annak a költészeti beavatásnak a két záró sora, melyet Goethe 1827. április 7-én küldött Georg Wilhelm Krugernek (1791-1841) az „Iphigénia Tauruszban” jubileumi kiadásának példányával. Goethe az előadáson nem vett részt (március 31-én került rá sor), tartva a soron következő csalódástól, de fia, August már az ezt követő este beszámolt neki a sikerről, április 1-én pedig Goethe I.P. Eckermannal (aki szintén jelen volt az előadáson) részletesen megvitatta a darab és maga az előadás nehézségeit.

286 δυναμις (dynamis) az „erők”, „hatalmak” (Arisztotelésznél „potenciák”) mellett még érzékfeletti lényt is jelent (aki Dionüszosz Areopagita 9 fokozatú rendszerében a középső, az 5. fokon áll), amiről Emil Bock később fog beszélni (l. Pál apostol levele az efezusiakhoz” c. esszéből „Az efezusi levél néhány nyelvészeti vonatkozása”